

a půjdou se mnou v radosti do nebe, a tam budou přebývat ve světle a důstojnosti mého otce. Tehdy se budou *velice radovat před svým otcem a svatými anděly*.⁵⁵ Taková jsou znamení šestého dne.

Sedmého pak dne, o osmé hodině, zazní hlasy ze čtyř úhlů nebes a vzduch se všude zatřese a zaplní svatými anděly, a ti mezi sebou budou po celý den bojovat. V ten den budou svatí *andělé vyhledávat vyvolené*⁵⁶ (aby je zachránili) před zkázou světa.⁵⁷ Tehdy všichni lidé⁵⁸ uvidí, že hodina jejich zkázy se blíží. Taková jsou znamení sedmého dne.

Tak uplyne sedm dní. A osmého dne, o šesté hodině, zazní v nebi jemný a libý hlas od východu. Tehdy se zjeví⁵⁹ onen anděl, který má moc nad svatými anděly, a s ním vytáhnou všichni andělé. Budou sedět na vozech z oblaků mého svatého otce a vesele poletí vzduchem pod nebesy, aby vysvobodili vyvolené, kteří ve mě uvěřili, a budou se radovat, že nadešla zkáza světa.

Končí se slova Spasitele k Tomášovi o konci tohoto světa.

⁵⁵ Srv. L 15,10.

⁵⁶ Srv. Mt 24,31.

⁵⁷ Rkp. P: „V ten den budou vyvolení z celé duše usilovat o to, aby byli vysvobozeni ze zkázy světa.“

⁵⁸ Rkp. P: „všechny národy“.

⁵⁹ Rkp. P: „Tehdy promluví“.

(12)

ZÓSIMOS

12.1 ÚVOD

Jméno Zósimos neslo více historických osobností, např. pisidský odpírač vojenské služby a mučedník (asi r. 100 po Kr., svátek 19./20.6.), alchymista z Pánopole (3. stol. po Kr.), papež (417–418), byzantský historik (píšící kolem r. 500 po Kr.) nebo syrákúský biskup proslulý dobročinností (7. stol., svátek 30. 3.). Vzhledem k tomu, že nikdo z nich není znám jako asketický poustevník či cestovatel, se však zdá, že autor našeho apokryfu se ani nepokoušel vytvořit dojem, že jeho protagonista Zósimos je totožný s některou z uvedených osob.

Zósimovo vyprávění o Rekábejcích navazuje na epizodu z Jeremjášova proroctví. Rekábejci tam vystupují jako lidé, kteří věrně dodržují ustanovení zděděná po svých předcích (např. nepijí víno). Proto Jeremjáš (v kap. 35) vyzývá Izraelce, aby si z nich vzali příklad a poslouchali příkazy Hospodiny. – Součástí našeho apokryfu je pak vyprávění o tom, jak byli „synové Rekábovi“ zázračně přeneseni do daleké země (neříká se ani, na kterou světovou stranu), kde se z nich stali „Blažení“.

12.1.1 Charakteristika

Zósimovo vyprávění je na první pohled kuriózní text typu pozdně antické novely nabízející oblíbené téma putování hrdiny do dalekých míst, kde lidé žijí ve stavu blaženosti. Motiv takovýchto rajských lokalit se vyskytuje v pohanské řecké literatuře od Homéra (Élysion) po Lúkiána (Ostrov Blažených) a potom modifikovaně u východních i západních křesťanských autorů (např. Ostrovy Blažených v raně středověké irské skladbě Plavba svatého Brendana nebo rajská pevnina v staroruském Putování Agapijově do ráje). Do podobného rámce v Zósimově vyprávění je však zapracována zajímavá eschatologická vize, podrobný popis životního stylu Blažených, a také příběh vysvětlující, jak se ke svému způsobu života a do svého odděleného teritoria vlastně dostali. Při bližší četbě pak už je zřejmé, že Zósimovo vyprávění je zajímavou ukázkou díla, jehož křesťanský autor či redaktor tvůrčím způsobem zacházel s texty apokryfní židovské apokalyptiky (jako to bylo obvyklé v prvních křesťanských stoletích), v nichž se navíc dá tušit méně známá, asketická linie judaismu.

12.1.2 Kompozice

Křesťanské vyprávění o putování mnicha Zósima, jak je máme k dispozici, nebylo sepsáno jako autorské dílo jedné osoby, ale nepochybně je v něm možno identifikovat nejméně čtyři větší textové jednotky, které původně existovaly samostatně.

Lze považovat za jednoznačné, že v kapitolách 8–10 je zachován víceméně uceleně jinak ztracený židovský apokryf o *Rekábejcích*,¹ ať už byl prvotním jádrem celého Zósimova vyprávění, nebo byl naopak do nějaké již existující starší verze vyprávění včleněn později.² Dále se zdá poměrně pravděpodobné, že jiným vydělitelným textem, nejspíš také židovským apokryfem, který byl použit autorem Zósimova vyprávění nebo který dost možná sehrál roli přímo původního východiska při tvorbě celku vyprávění (tj. celku nejstarší verze vyprávění, ve které již figuroval Zósimos a jeho pouť), je *popis života Blažených* (kap. 11–16).³ Tento text pak lze považovat za svérázné židovské apokalyptické zpracování starších tradic zachycujících život indických asketů-gymnosofistů, jak je helénistický a pozdně antický svět znal z okruhu vyprávění o Alexandrovi Velikém. Klíčovým momentem pro zrození celého Zósimova vyprávění o životě Blažených bylo patrně sepsání základního *příběhu o Zósimově putování* (v rámci kapitol 1–7 a 17–18) a včlenění textu s popisem života Blažených do tohoto rámce (necháváme opět stranou otázku, zda apokryf o Rekábejcích byl začleněn současně, nebo přibrán podstatně později). Přitom nelze zcela vyloučit ani méně pravděpodobnou možnost, že hrdina-Zósimos nebyl od prvopočátku křesťanský mnich, nýbrž židovský asketa, teprve sekundárně pokřesťanštěný. Jisté křesťanskou a patrně nejmladší částí je závěrečné *vyprávění o Zósimově zápasu s ďáblem a jeho smrti* (kap. 19–23).⁴

12.1.3 Původní jazyk spisu

Zósimovo vyprávění dnes existuje v několika starých jazykových verzích, přičemž největší význam mají rukopisy řecké a syrské, případně také etiop-

¹ „Rekábovi potomci“ vystupují pouze v kap. 8–9, a to jako předkové „Blažených“.

² Pro pozdější včlenění kap. 8–10 hovoří mj. skutečnost, že v etiopské a arménské redakci tato část chybí.

³ Bez kap. 13, která je pravděpodobně celá křesťanskou vsuvkou.

⁴ V syrské a etiopské redakci tato část chybí a v arménské je nahrazena jiným dějem. Pravděpodobně se tedy v řecké verzi se objevila až poté, co byly vytvořeny překlady do těchto jazyků ze starší fáze řeckého textu.

ské a církevněslovanské (resp. staroruské).⁵ Vedle toho je památka doložena i v arménštině, gruzínštině a arabštině.⁶ K dispozici jsou čtyři základní typy textu:

1. řecký, popisující pouť mnicha Zósima k Blaženým, kteří se v kap. 8–9 představují jako Rekábejci;
2. syrský, víceméně odpovídající řeckému, dost pravděpodobně překlad řecké předlohy;
3. etiopský, víceméně odpovídající řeckému; hrdina-poutník se zde však jmenuje Gerasimas a Blažení jsou ztotožněni s indickými gymnosofisty z románu o Alexandrovi; spis je odvozen z řeckojazyčné předlohy;
4. církevněslovanský (ruské redakce), téměř zcela totožný s dochovaným řeckým, jistě překlad řecké předlohy; místo Rekábejců zde vystupují „Rachmane“ („synové Rechoma, syna synů Adamových“), což je církevněslovanský ekvivalent pro bráhmny.

Spis je nejspíše původně řecký (přičemž dochovaná řecká verze doznala vůči prvotnímu znění určitého vývoje, a v některých momentech mohou jinojazyčné verze uchovávat starší stav), avšak nedá se vyloučit, že případně mohl absorbovat některé části přeložené nebo přepracované ze starších semitských zdrojů. Tomuto mínění snad jakoby přitakával také titul jednoho ze syrských rukopisů: „Příběh Blažených, synů Rekábejců, o kterých se zmiňuje prorok Jeremjáš, když říká, že jsou to synové Jónadaba, syna Rekábova, kteří jsou obyvatelé města Jeruzaléma. A byl přeložen z hebrejštiny do řečtiny a z řečtiny do syrštiny rukama důstojného Mar Jakoba z Edessy.“

12.1.4 Doba a místo vzniku

V tzv. Stichometrii připisované kronikáři Níkéforovi (1. pol. 9. stol.) se nachází odsouzení řeckého spisu zvaného Zósimova apokalypsa. To je nejstarší přímá zmínka, která se velmi pravděpodobně týká Zósimova vyprávění, i když z ní bohužel není možno ani zhruba usuzovat, jakou podobu tento text měl (např. zda už obsahoval závěrečné kap. 19–23, zda v něm případně nechyběly kap. 8–10 s příběhem Rekábejců atd.).

Bližší časové určení je otázkou spekulací. Existují nejednoznačné vnitřní indicie (např. absence zmínky o pádu Jeruzaléma r. 70), které by mohly

⁵ V ruských středověkých literárních textech je těžké stanovit jednoznačná kritéria pro rozlišení, kdy lze ještě hovořit o církevní slovanštině (ruské redakce, tj. s východoslovanskými-staroruskými prvky) a kdy už o staroruštině (s církevněslovanskými prvky). Nadále užívám jen označení „církevněslovanský“.

⁶ Bibliografické údaje k těmto verzím shromáždil *Knights, Century of Research*, 1997. – Zkrácené údaje v poznámkách k této kapitole jsou rozvedeny v bibliografii na str. 442–444.

vznik židovského apokryfu o Rekábejcích (obsaženého v kap. 8–10) posouvat směrem k počátku letopočtu. Druhý předpokládaný židovský apokryf popisující život Blažených (obsažený v kap. 11–16) v sobě patrně zahrnuje tradice sahající až do pozdní helénistické doby, takže oba tyto texty by případně mohly být řazeny do židovské intertestamentární literatury. Kdy se v příběhu objevil Zósimos a jeho pouť (tj. kdy vzniklo Zósimovo vyprávění ve vlastním smyslu), to zatím nelze určit ani hypoteticky. Nakolik k počátkům Zósimova vyprávění nelze říci nic určitého, nejpravděpodobnějším prostorem vzniku jednotlivých složek i celku díla je řecko-azyjské židovské prostředí Palestiny a v další, křesťanské fázi asi mnišská komunita téže oblasti.

12.1.5 Teologie

Základní poselství Zósimova vyprávění je poskytnout čtenářům či posluchačům povzbuzení, podobně jako u většiny textů apokalyptického zaměření. Spis nevyniká žádnými složitějšími teologickými spekulacemi. Je však možno v něm objevit několik pozoruhodných momentů, a to zvláště v kap. 11–16 popisujících život a smrt Blažených. Stav Blažených není stavem prvotní rajske dokonalosti. Inspiruje se víceméně stavem lidí po vyhnání z biblického ráje, ale před potopou, srv. např. délku života Blažených (360 nebo 788 let) a dvou neméně věkovitých „předpotopních“ patriarchů (Henoch 365 let, Lámech 777 let) nebo životní styl Blažených (abstinence od alkoholu, vegetariánství, neexistence staveb, neobdělávání země, nezpracovávání kovů). Významnou roli zde hrají andělé a komunikace s nimi. Specifický důraz je kladen na přímou modlitbu. Enkratické tendence se projevují v extrémním nadhodnocení panenství a zdrženlivosti na úkor manželství a sexuality vůbec.

Pro blízkost teologických východisek většinou nelze oddělit židovskou vrstvu od křesťanské. Jedno z mála míst, kde to možné je, je eschatologický motiv nahoty, který je židovské tradici cizí, a zdá se tedy, že jde o jasně křesťanský příspěvek. Shodou okolností se tato interpolace objevuje v úseku „nejžidovštějším“, v rámci vkomponovaného apokryfu (kap. 8–9) o Rekábejcích.⁷

S překvapením se dá zjistit, že Zósimovo vyprávění má určité konkrétní teologické (hlavně apologetické a spirituální) dopady také v moderní, ba současné době, hlavně v anglosaském světě. Souvisí to jistě se širokým zpřístup-

⁷ Viz kap. 8: „Poslechněte ... svlékněte šaty se svého těla.“ a kap. 9: „My jsme poslechlí ... obnažili jsme svá těla.“ Srv. motiv „svaté nahoty“ v TmEv 37: „Jeho učedníci řekli: Kdy se nám ukážeš a kdy tě uvidíme? Ježíš řekl: Až se svléknete bez studu a vezmete své šaty a položíte si je pod nohy jako docela malé děti a pošlapete je, tehdy uvidíte Syna Živého a nebudete mít strach.“

něním tohoto textu díky anglickému překladu (od konce 19. století). Např. v nejnovějších apologiích mormonismu se objevují přímé odkazy na Zósimovo vyprávění, jako by zde byly jasné paralely mezi ním a jednotlivými pasážemi z knihy Mormon. Z jiného úhlu pohledu některé skupiny křesťanských nudistů-naturistů nacházejí podporu pro svůj životní styl právě ve „svaté nahotě“ Zósimových Blažených. Zósimovo vyprávění se tedy znovu dočkalo jisté, i když poněkud kuriózní, teologické (nebo kvaziteologické) popularity.⁸

12.1.6 Název spisu

Český překlad nese název „Zósimovo vyprávění o životě Blažených“. Název je převzat z nadpisu v řeckém rkp. A, který je základní pro moderní edici Charlesworthovu i starší Jamesovu. Tento název je více v souladu s obsahem celého spisu než „Příběh Rekábejců“ – zužující titul zvolený J. Charlesworthem.⁹ Pro srovnání uvádíme několik dalších nadpisů z původních pramenů:

Řec. rkp. C: „Vyprávění mnicha Zósima o Otcích, vlastně o bráhmanech, které kdysi objevil Alexandros¹⁰ (i Filippos) a rozprávěl s nimi; jsou nazí jako hadi. Chci tedy ukázat, ze kterého kmene se vydělili a jak se usídlili na Ostrovech Blažených.“

Řec. rkp. E: „Život a skutky blaženého Zósima. Jak prosil Boha, a tak došel mezi Blažené¹¹ a seznámil se s jejich způsobem života. Dne 19. ledna.“¹²

Řec. rkp. F: „Život a skutky blaženého Zósima. Jak jsem prosil Boha, a tak jsem došel mezi blažené¹³ a seznámil jsem se s jejich způsobem života. Požehnej, otče!“¹⁴

⁸ Ve věci mormonských nebo naturistických odvolávek na Zósimovo vyprávění upozorňují na řadu (zvláště amerických) internetových odkazů, kde je někdy k dispozici i kompletní text v anglickém překladu W. A. Craigieho.

⁹ Angl. „The Story of the Rechabites“; Charlesworth zvolil tento název, odvozený z nadpisů v syrských rukopisech, na základě své hypotézy, že původním jádrem celého spisu je právě židovské apokryfní vyprávění o Rekábejcích v kap. 8–10. Vzhledem k celku spisu je však takový název zavádějící, protože opravdový „Příběh Rekábejců“ je omezen pouze na kap. 8–10 (a v jiných částech navíc označení „Rekábejci“ vůbec nefigurují, hovoří se jen o „Blažených“).

¹⁰ Patrně narážka na fiktivní korespondenci Alexandra Velikého s Dindimem, králem utopické bráhmanské společnosti (ed. A. Hamann, PLS I, 1958, sl. 679–690).

¹¹ Použito řec. slovo μάκαρ, srv. níže pozn. 65.

¹² Datum dne, k němuž se má text ve společenství předčítat.

¹³ Použito řec. slovo μακάριος, srv. níže pozn. 65.

¹⁴ Slova „Pane (Otče), požehnej!“ nepatří k názvu díla. Je to formule, kterou předčítatel žádá o požehnání kněze (biskupa, představeného kláštera) před zahájením veřejného (liturgického nebo paraliturgického) čtení pro společenství (v chrámu, v jídelně kláštera atd.).

Syr. rkp. A: „Dále:¹⁵ Příběh svatého poustevníka Zósima a synů Jónadaba, syna Rekábova.“

Syr. rkp. B: „Příběh synů Jónadaba, syna Rekábova, kteří pobývají uprostřed Oceánu, velikého moře, jak je Bůh ukázal Zósimovi, ctnostnému poustevníkovi.“

Syr. rkp. D: „Příběh Blažených, synů Rekábejců, o kterých se zmiňuje prorok Jeremjáš, když říká, že jsou to synové Jónadaba, syna Rekábova, kteří jsou obyvatelé města Jeruzaléma. A byl přeložen z hebrejštiny do řečtiny a z řečtiny do syrštiny rukama důstojného Mar Jakoba z Edessy.“

Etiop. verze: „Ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého, jediného Boha. Poslouchejte, bratři, a my vám budeme vyprávět nový příběh. Povíme vám příběh o svatých, spravedlivých a blažených lidech, kteří žili za dnů proroka Jeremjáše, syna Chilkijášova.“

Církevněslov. rkp. (17. stol.): „Životopis a život ctihodného otce našeho Zosimy, jak šel mezi bráhmany. Požehnej, otče!“

12.2 EDICE A LITERATURA

ŘECKÁ VERZE

Řecký text je dochován v následujících rukopisech¹⁶ (sigla podle Charlesworthovy edice):

- A Paříž, Cod. Par. Gr. 1217 (12. stol.)
- B Oxford, Cod. Bodl. Canon. Gr. 19 (15.–16. stol.) – obsahuje pasáž 1,1–9,10
- C Moskva, Cod. Mosq. 290 (16. stol.)
- D Řím, Vat. Gr. 1631, 34 (11. stol.) – chybí list s pasáží 16,8b–21,5a
- E Moskva, Cod. Mosq. 3 (13. stol.)
- F Moskva, Cod. Mosq. 351 (15. stol.)

Na základě uvedených rukopisů byla zpracována následující vydání:

M. R. James, On the Story of Zosimus. Narratio Zosimi, in: *Apocrypha Anecdota*, Cambridge 1893, str. 86–95 [úvod]; 96–108 [řec. text podle rkp. AB], 186 [poznámka].

A. Vassiliev, Vita S. Zosimae narratur, in: *Anecdota Graeco-Byzantina I*, Moskva 1893, str. 166–179 [řec. text podle rkp. EFC].

J. H. Charlesworth, The History of the Rechabites I. The Greek Recension, SBLTT 17, Pseudepigrapha Series 10, Chico (California) 1982 [edice řec. textu podle rkp. ABCD s paralelním angl. překladem; s přihlédnutím k Syr oproti Jamesovi přečísloval kapitoly a rozdělil text dále do veršů].

¹⁵ Slovo „Dále“ před názvem signalizuje, že se jedná o čtení následující po nějakém právě přečteném textu předchozím.

¹⁶ Během II. světové války byly zničeny nevydané rkp. v Berlíně (Graec. Qu. 22,7) a Drážďanech (Cod. A. 187,18).

V r. 1983 ohlašuje J. D. M. Derrett nález dalšího rukopisu,¹⁷ který podle jeho mínění reprezentuje starší fázi řec. textu než rkp. ABCDEF. Tento rukopis jako celek patrně nebyl dosud publikován.¹⁸

DALŠÍ VERZE

CÍRKEVNĚSLOVANSKÁ VERZE

N. S. Tichonravov, Choždenije Zosimy k Rachmanam, in: *Pamjatniki otrečennoj russkoj literatury II*, Sankt Peterburg, 1863 (reprint s předmluvou M. Samilova: London 1973) [edice církevněslovanské, resp. staroruské verze ve dvou redakcích].

ETIOPSKÁ VERZE

E. A. W. Budge, The History of the Blessed Ones in the Time of Jeremiah, in: *The Life and Exploits of Alexander the Great*, London 1896, I, str. 355–376 [etiopský text]; II, str. 555–584 [angl. překlad].

SYRSKÁ VERZE (SYR)

F. Nau, La légende inédite des fils de Jonadab, fils de Réchab, et les îles fortunées, RSEM 6 (1899), str. 263–266 [úvod]; 7 (1899), str. 54–75 [syr. text], 136–146 [franc. překlad].

MODERNÍ PŘEKLADY

(viz též překlady uvedené výše v přehledu edic)

W. A. Craigie, The Narrative of Zosimus, in: *Menzies*, ANF 10, 1969 [=1952⁵], str. 219–224 [angl. překlad podle Jamesovy edice řec. textu]; *J. H. Charlesworth*, The History of the Rechabites, in: *OTP II*, 1985, str. 442–461 [angl. překlad syr. textu].

VÝBĚR DALŠÍ LITERATURY

Podrobnou a komentovanou bibliografii předkládá *Knights*, *Century of Research*, 1997.

J. D. M. Derrett, Jewish Brahmins and the Tale of Zosimus: A Theme Common to Three Religions, *Classica et mediaevalia* 34 (1983), str. 75–90; *C. H. Knights*, „The Story of Zosimus“ or „The History of the Rechabites?“, *JSJ* 24 (1993), str. 235–245; *C. H. Knights*, Towards a Critical Introduction to „The History of the Rechabites“, *JSJ* 26 (1995), str. 324–342; *C. H. Knights*, The History of the Rechabites – An Initial Commentary, *JSJ* 28 (1997), str. 413–436; *C. H. Knights*, A Century of Research into the Story/Apocalypse of Zosimus and/or the History of the Rechabites, *JSP* 15 (1997), str. 53–66; *C. H. Knights*, The Abode of the Blessed: A Source of the Story

¹⁷ Londýn, Cod. Mus. Brit. Add. 1073, ff. 192v–209r. *Derrett* (Jewish Brahmins, 1983) uvádí ukázky.

¹⁸ Zdá se, že o něm neví ani *Ch. H. Knights*, badatel, který se textem Zósimova vyprávění zabývá nejvíce; v každém případě Derrettův článek nezaznamenává ve své jinak podrobné bibliografii (*Century of Research*, 1997).

of Zosimus?, JSP 17 (1998), str. 79–93; E. G. Martin, The Account of the Blessed Ones: A Study of the Development of an Apocryphon on the Rechabites and Zosimus (The Abode of the Rechabites), diss. Duke University 1979 [obsahuje předběžný překlad etiopské verze a srovnání s řeckou a syrskou verzí]; B. McNeil, Asexuality and the Apocalypse of Zosimus, HeyJ 22 (1981), str. 172–173; B. McNeil, The Narrative of Zosimus, JSJ 9 (1978), str. 68–82; J. C. Picard, L'Histoire des Bienheureux du temps de Jérémie et la Narration de Zosimi: Arrière-plan historique et mythique, in: M. Philonenko (ed.), Pseudépigraphes de l'Ancien Testament et manuscrits de la Mer Morte, Paris 1967, str. 27–43; A. Yarbro Collins, Early Christian Apocalypses, Semeia 14 (1979), str. 207–217, zejm. 90–91.

PŘEKLADATELSKÉ A REDAKČNÍ POZNÁMKY

Český překlad byl proveden z řeckého textu podle vydání J. H. Charleswortha (1982), které zpracovává největší počet rukopisů (ABCD) a zahrnuje i oba texty (AB), jež pro svoji edici užil James (1893). V současné době je edicí nejmodernější a základní, přestože v ní editor z technických důvodů nemohl zohlednit dva jiné, poměrně významné rukopisy (EF), se kterými (vedle rkp. C) pracuje edice Vassilievova (1893). Na Jamesovu a Vassilievovu edici odkazují jen v několika případech. Číslování kapitol zachovávám podle Charleswortha, do odstavců jsem český text rozčlenil samostatně. Doslovné biblické citace jsou zvýrazněny kurzívou. Ze syrské verze uvádím několik významnějších variant podle překladu J. H. Charleswortha (1985). (J. Bartoň)

12.3 ZÓSIMOVO VYPRÁVĚNÍ O REKÁBEJCÍCH (překlad z řečtiny)

ZÓSIMOVO VYPRÁVĚNÍ O ŽIVOTĚ BLAŽENÝCH.
PANE, POŽEHNEJ!¹⁹

[ZÓSIMOVA CESTA]

(1) V té době žil na poušti jeden muž jménem Zósimos, který čtyřicet let nejedl chleba ani vína nepopil a lidskou tvář nespátril. Ten prosil Boha, aby směl vidět, jak žijí Blažení.²⁰ A skutečně, byl k němu poslán Hospodinův anděl a takhle s ním mluvil: „Zósime, člověče Boží, sám Nejvyšší, Bůh veškerenstva, mne poslal, abych ti řekl, že máš vykonat cestu k Blaženým, i když se u nich nebudeš moci usadit. Nepovyšuj se ve svém srdci a neříkej si: ‚Čtyřicet let jsem nejedl chleba!‘ – vždyť Slovo Boží je víc než chléb²¹ a Duch Boží je víc než víno. A kdyby sis chtěl říkat: ‚Lidskou tvář jsem nespátril!‘, uvědom si, že ve své blízkosti máš tvář největšího Krále.“ Zósimos odvětil: „Vím, že Hospodin má tu moc, udělat všechno, co chce.“ Anděl mu řekl: „Musíš vědět i to, že nejsi hoden, abys okusil něco z jejich radostí.²² A teď už pojď!“

(2) A tak jsem já, Zósimos, vyšel ze své jeskyně. Bůh mne vedl a já jsem šel, i když jsem neznal cestu a nevěděl, kam to vlastně jdu. Když jsem putoval už čtyřicet dní, můj duch propadl malomyslnosti a mé tělo zesláblo. Vyčerpán jsem usedl a na tom místě jsem se tři dny modlil. A najednou přišlo z pouště jedno zvíře, říká se mu velbloud, pokleklo na zem a vzalo mne na hřbet. Přešlo se mnou přes poušť²³ a složilo mne zase dolů. Tam bylo slyšet

¹⁹ Nadpis podle rkp. A; přípisek není součástí názvu (viz výše oddíl 12.1.6 a pozn. 14).

²⁰ Nebo: „místo, kde pobývají Blažení“. Charlesworth (Rechabites, 1982, str. 8; narozdíl od Craigieho) navrhuje překládat řec. slovo διοικήσεις v celém textu důsledně jako „místo pobytu“ (angl. *place-of-sojourning*). K tomuto řešení jsem se nepřiklonil, protože přinejmenším v některých kontextech je takový smysl nepravděpodobný (např. v kap. 16, kde autor jistě neodkazuje na nějaký popis krajiny); srv. také slovní spojení τὰς διοικήσεις λαβείν (6,6; 7,14 ve všech rkp.; nadpisy u rkp. EF), které lze stěží chápat jinak než „seznámit se se způsobem života“, případně i „osvojit si / převzít / odnést si pravidla života“; také obě církevněslovanské verze, které jsou jistě překladem řec. předloh, mají „život“. Na všech místech na to však upozorňuji v poznámkách (srv. kap. 6, 7, 11, 16, 22).

²¹ Srv. Dt 8,3, Mt 4,4 par.

²² Doslovněji: „z jejich pokrmů“ (Charlesworth) nebo „z jejich potěšení“ (Craigie), řec. γευμάτων.

²³ Rkp. B: „Zašlo se mnou do pouště“, podobně rkp. C.

strašné řvaní a skřípání zubů divokých šelem a všude číhal smrtonosný jed. Plný strachu jsem se pomodlil k Hospodinu, a na tom místě se s velikým hlukem otrásla zem, zadul prudký víchr, zvedl mne ze země a vynesl mne na svých křídlech²⁴ do výšky. S modlitbou na rtech jsem se pohyboval kupředu, až mne postavil na nějakém místě poblíž řeky. Ta řeka se jmenovala Libohlasná.²⁵ A jak jsem se chystal řeku přejít, najednou na mne někdo zavolal, jakoby z té vody: „Zósime, člověče Boží, přese mne nemůžeš přejít. Člověk totiž není schopen prohrnout mé vody. Zkus se podívat nahoru nad vodu, do nebe.“ Podíval jsem se nahoru a spatřil jsem oblačnou zeď, prostírající se nad tou vodou, až do nebe. A ten oblak promluvil: „Zósime, člověče Boží, přese mne se nedostane žádný opeřenec z tohoto světa, ani závan větru, ani samotné slunce. A ani ten, který na tomto světě působí pokušení, nedokáže skrze mne projít.“²⁶

(3) Já jsem byl celý užaslý z těch slov i z toho hlasu, který ke mně promlouval. Modlil jsem se, a najednou ze země vyrostly dva stromy, krásné a zepilé, a na nich spousta voňavých plodů. Strom rostoucí na mém břehu se naklonil, vysadil mne na vrcholek své koruny a natáhl se hodně do výšky nad prostředek řeky. Tam mi vyšel naproti ten druhý strom, vzal mne na své větve, naklonil se a postavil mne na zem. A tak se ty dva stromy natáhly do výšky a dostaly mne na druhou stranu řeky.

Na tom místě jsem odpočíval tři dny. Potom jsem se zase vydal na cestu, a nevěděl jsem, kam jdu. Ten kraj byl plný příjemné vůně. Nikde nebyly žádné kopce, ale byla to krajina rovinatá, panensky neporušená,²⁷ celá jakoby slavnostně nazdobená. Celá ta země byla překrásná.

[SETKÁNÍ S BLAŽENÝMI]

(4) Najednou jsem uviděl nějakého sedícího nahého člověka a řekl jsem si: „Co kdyby to byl Pokušitel?“ Ale vzpomněl jsem si na hlas oblaku, jak mi řekl: „Přese mne se nedostane dokonce ani ten, který na tomto světě působí pokušení.“²⁸ Tak jsem si dodal odvahy a oslovil ho: „Bud' zdráv, bratře!“ On mi odpověděl: „Milost²⁹ ať je s tebou!“ Já jsem pokračoval: „Řekni mi, člověče Boží, kdo jsi?“ On na to: „A kdo jsi ty?“ A já jsem mu vyprávěl všechno

²⁴ Srv. Ž 18,11 (17,11 LXX); 104,3 (103,3 LXX); 2S 22,11.

²⁵ Řec. Εὐμελής. Podle Syr má Zósimos překonat „velký Oceán“ a země Blažených je „ostrov bez kopců“ (3,6).

²⁶ Syr se zde ani níže nezmiňuje o Pokušiteli či ďáblu (viz kap. 4; 19–22).

²⁷ Místo „panensky neporušená“ má rkp. B: „rozkvetlá“, podobně i rkp. CD a Syr.

²⁸ K Pokušiteli srv. pozn. 26.

²⁹ Rkp. B: „Milost mého Boha“.

o sobě: že jsem se modlil k Hospodinu, a on mne přivedl do tohoto kraje. On mi řekl: „Já vím, že ty musíš být člověk Boží. Jinak bys určitě nemohl překonat oblak, řeku a povětrí. Řeka je totiž široká dobrých třicet mil. Oblak sahá až do nebe a hloubka řeky sahá až do podsvětních propastí.“

(5) Ten člověk domluvil, a pak se zase zeptal: „Tak ty jsi sem přišel z pomíjivého světa?“ A já jsem mu řekl: „Proč jsi nahý?“ On odpověděl: „Jak jsi přišel na to, že jsem nahý? Ty se oblékáš do kůží pozemských zvířat, a ty zelejší spolu s tvým tělem. Ale podívej se do výše nebeské a uvidíš, jaké jsou mé šaty!“ Podíval jsem se do nebe, a najednou jsem viděl jeho tvář jako tvář andělskou³⁰ a jeho šat zářil jako blesk, který letí z východu na západ.³¹ Velice jsem se vylekal, že je to Syn Boží,³² padl jsem na zem a celý jsem se trásl. (6) Podal mi ruku, zvedl mne a řekl: „Vstaň! Já jsem jen jeden³³ z Blažených. Pojď se mnou a já tě dovedu k našim starším.“

Vzal mne za ruku, šel vedle mne a dovedl mne do nějakého shromáždění. V tom shromáždění byli starci, kteří vypadali jako Boží synové, a poblíž těch starců stáli³⁴ mladí muži. Když jsem k nim přišel hodně blízko, řekli: „Tehle člověk sem přišel z pomíjivého světa. Pojďte, pomodlíme se k Hospodinu, aby nám tuhle záhadu osvětlil. Copak už je tu konec,³⁵ že sem přišel pomíjivý člověk?“ Povstali a jednomyslně pronesli modlitbu k Hospodinu. Z nebes najednou sestoupili dva andělé a řekli: „Nebojte se³⁶ toho muže, vždyť ho poslal Bůh, aby u vás strávil sedm dní a poučil se, jakým způsobem žijete.³⁷ Pak zase půjde a vrátí se tam, odkud přišel.“ Boží andělé domluvili a před našima očima vystoupili do nebe.

(7) Starší Blažených mne svěřili jednomu ze svých služebníků se slovy: „Postarej se o něj po dobu sedmi dní.“ Ten služebník se mne tedy ujal a odvedl si mne do své jeskyně. Obvykle jsme sedávali pod stromem a věnovali se svým věcem. Od šesté hodiny v noci až do šesté ve dne³⁸ totiž jsme se postili.³⁹ Pak jsme jedli. Z toho stromu vytékala voda sladší než med, my jsme mohli pít do sytosti, a pak se voda vždycky zase vsákla zpátky.

³⁰ Sk 6,15.

³¹ Srv. Mt 24,27; 28,3.

³² Rkp. B: „protože jsem si myslel, že je to Syn Boží“, podobně rkp. C, srv. „Boží synové“ v kap. 6. V Syr se nevyskytuje přirovnání Blažených k synům Božím (obě verze se však zmiňují o Synu Božím v jiném kontextu v kap. 16).

³³ Srv. Zj 1,13–17; 19,10; 22,8n.

³⁴ Nebo: „a těm starcům posluhovali“, řec. ἵσαν παριστάμενοι.

³⁵ Rkp. B: „náš konec“. Syr: „konec světa“.

³⁶ Syr: „Konec ještě nenadešel; nebojte se...“

³⁷ Nebo: „a poučil se o místech, kde pobýváte“ (srv. pozn. 20).

³⁸ Tj. zhruba od půlnoci do poledne.

³⁹ Slova „jsme se postili“ doplněna podle Charleswortha, který se odvolává na kontext a na Syr („Posti se od deváté hodiny do deváté, potom jedi...“). Rkp. C: „Od šesté hodiny do deváté totiž jsme se modlili, a pak jsme jedli.“

Po celém jejich národě se o mně roznesla zpráva – že sem přišel člověk z pomíjivého světa. Celý národ byl rozrušen a chodili se na mne podívat, protože jim něco takového připadalo neslýchané. Na všechno se mne vyptávali a já jsem jim musel vyprávět. Byl jsem už hodně duševně i tělesně unavený, a tak jsem poprosil toho Božího člověka, který mi sloužil: „Bratře, prosím tě, až zase přijdou nějací lidé podívat se na mne, řekni jim, že tu nejsem – abych si mohl trochu odpočinout.“ A ten Boží člověk začal křičet: „Běda, teď se na mně opakuje příběh Adamův! Adama podvedl satan skrze Evu, a ze mne chce tenhle člověk svou úlisností udělat lháře. Vždyť je tady – ale přitom mi řekl: ‚Zalži, řekni, že tu nejsem!‘ Odvedte mne pryč, já z téhle vesnice uteču! On do mne chce zasévat semena pomíjivého světa!“

Celé jejich shromáždění i starší byli proti mně a řekli: „Odejdi od nás pryč, člověče! Nevíme, odkud jsi sem přišel.“ Hrozně jsem naříkal, až mne rozum opustil. Ještě jsem zvolal ke starším: „Odpusťte mi, pánové moji!“ A starší uklidnili shromáždění a zjednali ticho.

A já jsem jim vyprávěl všechno od začátku až do konce. Také jsem jim řekl: „Prosil jsem Boha, abych k vám mohl přijít, a on mi to dopřál.“ A starší řekli: „A co bys chtěl, abychom teď pro tebe udělali?“ Já jsem odpověděl: „Chtěl bych se od vás dozvědět, jakým způsobem žijete.“⁴⁰

[VYPŘÁVĚNÍ REKÁBEJCŮ]

(8) Oni se velice zaradovali, přinesli *kamenné desky*⁴¹ a svými vlastními nehty na ně vyryli tento nápis: „Slyšte, slyšte, synové lidští, nás, kteří jsme se stali Blaženými! I my svým původem patříme k vám. Když totiž měl prorok Jeremjáš⁴² ohlásit, že město Jeruzalém bude vydáno do rukou ničitelů, roztrhl svůj šat a kolem svých beder se přepásal pytlouinou, na hlavu si nasypal popel, své lože posypal prachem.⁴³ A nabádal všechen lid, aby se vrátil ze své cesty zlé.“⁴⁴ Slyšel to i náš otec Rekáb, syn Amínadabův,⁴⁵ a řekl nám: „Poslech-

⁴⁰ Nebo: „Chtěl bych se od vás (něco) dozvědět o místech, kde pobýváte“ (srv. pozn. 20). Na otázku přichází odpověď teprve v kap. 11–16. Podle Syr Zósimos prosí o písemný záznam historie příchodu Blažených na ostrov, čehož se mu dostane hned v kap. 8–10.

⁴¹ Ex 31,18.

⁴² Celé následující vyprávění o původu životního stylu Rekábejců srv. s textem Jr 35 (42 LXX). Ten je však výrazně odlišný jak dějově, tak i ve výčtu povinností Rekábejců.

⁴³ Nezvyklé vyjádření kajcnosti, běžné je jen sypání prachu či popela na vlastní hlavu, srv. Joz 7,6; Pl 2,10; Zj 18,19. Snad srv. Est 4,3 („mnohým se staly lůžkem pytlouina a popel“).

⁴⁴ Jr 32,15 (42,15 LXX).

⁴⁵ Amínadab je jméno několika biblických postav, které však nemají se Zós nic společného. V rkp. AB je zřejmě uvedeno omylem, a to namísto „Jónadab“ (srv. rkp. CD a kap. 9). Syr čte zde i v kap. 9 naopak: „Jónadab, syn Rekábův“ (ve shodě s 2Kr 10,15,23; Jr 35 passim).

něte svého otce, Rekábovi synové i dcery, a svlékněte šaty se svého těla. Nebudete pít víno ze džbánu, nebudete jíst chléb v ohni upečený, nepijte opojné nápoje z datlí ani z medu, dokud Hospodin nevyslyší vaši prosbu.‘ My jsme řekli: ‚Ano, uděláme to, poslechneme, co nám nařídil!‘ Shodili jsme se svého těla to, co jsme měli na sobě, nejedli jsme chléb v ohni upečený, nepili jsme víno ze džbánu ani opojné nápoje z medu a z datlí. Hrozně jsme nařikali a modlili se k Hospodinu. On vyslyšel naši prosbu a od města Jeruzaléma svůj hněv odvrátil. A městu Jeruzalému se dostalo velkého slitování, Hospodin se smiloval nad svým lidem, odvrátil svůj smrtonosný hněv.

(9) Potom král města Jeruzaléma zemřel a vlády se ujal nový král. Všechen lid se u něj shromáždil a pověděli mu o nás. Řekli mu: ‚Jsou tady nějací lidé z tvého lidu, kteří změnili způsob života a žijí jinak než my.‘

Král si je tedy zavolal a ptal se jich, kvůli čemu že se tak chovají.⁴⁶ Pak nás předvolal a zeptal se: ‚Kdo jste? Jaké máte náboženství? Jakého jste původu?‘ My jsme mu odpověděli: ‚Patříme k tvému lidu, jsme z města Jeruzaléma.‘ Král se pak zeptal: ‚Čí jste synové?‘ Odpověděli jsme mu: ‚Jsme synové tvého služebníka, náš otec je Rekáb, syn Jónadabův.⁴⁷ Když prorokoval Jeremjáš – v době, kdy žil a kraloval tvůj otec –, takto ohlásil smrt městu Jeruzalému: ‚Ještě tři dny, a celé město propadne smrti!‘ Jak to slyšel král, tvůj otec, uznal své hříchy a litoval jich, a vydal příkaz pro všechny, aby se odvrátili od své cesty zlé. A když to slyšel náš otec, tvůj služebník, nařídil nám toto: ‚Nebudete pít víno ze džbánu, nebudete jíst chléb v ohni upečený, dokud Hospodin nevyslyší vaši prosbu.‘ My jsme poslechli nařízení svého otce, obnažili jsme svá těla, nepili jsme víno a nejedli chléb v ohni upečený. Modlili jsme se k Hospodinu za město Jeruzalém, a Hospodin se smiloval nad svým lidem a svůj hněv odvrátil. Viděli jsme to, potěšilo to naši duši – a řekli jsme si: Je pro nás dobré takhle žít!‘^{48 49}

⁴⁶ Tato věta v textu působí cizorodě, srv. násl. větu („nás předvolal“). Rkp. D: „Zavolej si je tedy a zeptej se jich na to, ať vysvětlí, kvůli čemu se tak chovají“, podobně rkp. C. Rkp. B obě věty spojuje: „Král si nás zavolal a ptal se: ‚Od koho pocházíte a jaké máte náboženství?‘“

⁴⁷ Syr čte opačně „Jónadab, syn Rekábův“ (viz kap. 8 a pozn. 45).

⁴⁸ Zde rkp. B přidává krátkou doxologii a končí.

⁴⁹ V Syr zní celá odpověď: ‚Patříme k tvému lidu, jsme z města Jeruzaléma, synové Jónadaba, syna Rekábova. Když prorok Jeremjáš – za dnů krále, jenž vládl před tebou – vyzýval lid k pokání, náš otec slyšel prorokovo slovo, varoval nás a napomínal: ‚Nejezte chléb, nepijte víno, nestarejte se o svůj oděv, nezůstávejte v domech!‘ A Bůh vyslyšel jeho modlitbu a odvrátil svůj hněv od města. A my jsme ho (tj. Boha) milovali z celého srdce a opásali se jeho milostí. A to nás tolik potěšilo, že jsme se rozhodli žít nazí po všechny naše dny.‘ – Syrská verze tedy vynechává královu výzvu k pokání (Jónadab reaguje přímo na Jeremjáš); neváže zrušení asketických nařízení na dobu, kdy Hospodin zachránil Jeruzalém; posiluje varovné prvky („nezůstávejte v domech“) před kajícími. To vše vyvolává domněnku, že v některé dřívější verzi příběhu byl vedle kajícího prvku ve výzvě obsažen silnější aspekt eschatologický (varování před blízkou a neodvratnou zkárou, srv. např. Mk 13,16n: nevracejte se domů pro plášť).

(10) Král k nám promluvil: ‚Správně jste se zachovali! A teď se už spojte s mým lidem, jezte zase chléb, pijte víno, oslavte svého Hospodina a buďte poslušni Boha i krále.⁵⁰ My jsme ale řekli: ‚Nemůžeme neposlouchat Boha!‘ Nato se král rozzlobil a nechal nás uvěznit. Byli jsme ve vězení přes noc. Najednou *se v tom domě rozsvítilo světlo*,⁵¹ anděl sundal z věznicе střechu, vzal nás za vlasy,⁵² vytáhl nás ven z vězení, vynesl nás do povětří a přenesl nás na místo blízko říčního proudu. Pak nám řekl: ‚Kudy teče voda, tím směrem jděte i vy.‘

Postupovali jsme tedy s andělem podél řeky. Když nás dovedl⁵³ do tohoto kraje, řeka vyschla, voda se ztratila. Pak se na tom místě roztrhla zem a z podsvětní propasti se vyvalila voda. A on udělal zeď okolo této naší krajiny – objevila se oblačná zeď a zakryla vodu. Nerozptýlil nás po celé zemi, ale dal nám jako vlast tuto krajinu.⁵⁴

[O ŽIVOTĚ BLAŽENÝCH]

(11) Slyšte, slyšte, synové lidští, jak mají Blažení uspořádaný život.⁵⁵ Bůh nás usadil v této zemi. Ano, jsme bohabojní, ovšem nejsme nesmrtelní. Tahle země začala plodit příjemně voňavé ovoce a z kmenů stromů vytéká voda sladší než med, a to je naše jídlo a pití. A také se ve dne v noci modlíme, a to je jediná věc, o kterou se staráme.

Slyšte, synové lidští! U nás se nepěstuje vinná réva, není tu orná půda, žádné výrobky ze dřeva nebo ze železa, nikdo nemáme dům, budovy nestavíme. Nemáme oheň, meče, železo surové ani zpracované, ani stříbro a zlato. Nefouká tu ani příliš silný nebo příliš studený vítr.⁵⁶

Nikdo z našich lidí se nežení (leda na čas),⁵⁷ dokud nezplodí dvě děti. A když ti dva zplodí dvě děti, odcházejí od sebe a dál žijí v cudnosti. A už nevědí, že předtím se manželsky stýkali; naopak jsou na tom tak, jako by od

⁵⁰ Syr: ‚Dobrá! Ale (teď) se spojte se svým lidem, oblečte se, jezte chléb a pijte víno a opusťte Pána. A hle, budete poslušnými syny našeho království.‘

⁵¹ Sk 12,7.

⁵² Dosl. ‚za temeno (hlavy)‘; srv. deuterokanonický přídavek ke knize Daniel (14,36).

⁵³ Nebo: ‚(řeka) dovedla‘; podmět není jednoznačný.

⁵⁴ Syr přidává: ‚A naše ctnostné ženy, které se stejně jako my odevzdaly Bohu, žijí nyní odděleně mezi námi v této zemi a stejně jako my setrvávají v pústu a na modlitbách a chválí Boha.‘

⁵⁵ Nebo: ‚Slyšte, slyšte, synové lidští, o místě, kde pobývají Blažení‘ (srv. pozn. 20).

⁵⁶ Syr přidává: ‚Není tu sníh ani led, slunce nás nepálí díky oblakům, které nás obklopují jako hradby. Naše země je plná jasného světla, takže se do ní nemůže vplížit temná noc.‘

⁵⁷ Slova ‚leda na čas‘ doplněna v souladu s Craigiem i Charlesworthem; řec. text nejasný. Rkp. C: ‚Někteří z našich lidí žijí v manželství, dokud nezplodí dvě děti.‘ Syr: ‚Jsou mezi námi muži, kteří se žení, a se svou ženou muž souloží jen jedenkrát.‘

počátku žili jen panensky. Jedno z těch dětí vstupuje do manželství, druhé zůstává v panenství.

(12) Čas se u nás nijak nepočítá – týdny, měsíce ani letopočet, naše dny jsou jeden jako druhý. V našich jeskyních máme nastlané listí ze stromů, a to nám také slouží místo lehátka venku pod stromy. A naše těla nejsou nahá, jak se vy bláhově domníváte. Máme totiž oděv nesmrtelnosti,⁵⁸ a jeden před druhým se nestydíme. Máme ve zvyku jíst každý den o šesté hodině.⁵⁹ Ovoce totiž padá samo od sebe dolů se stromů právě o šesté hodině. Jáme do sytosti a pijeme, a pak se voda vždycky zase vsákne zpátky.⁶⁰

A víme také o vás, kteří jste tam v tom světě, víme, kdo žijete v hříších, a známe vaše skutky. Každý den k nám totiž přicházejí Boží andělé a sdělují nám to, a také nám říkají, jak běží váš čas.⁶¹ My se za vás modlíme⁶² k Hospodinu, protože i my k vám patříme a jsme z vašeho rodu, jenom že Bůh si nás vyvolil a Bůh nás usadil jako bezhříšné na tomto místě. Andělé Boží pobývají s námi každý den a vyprávějí nám všechno o vás. Spolu s anděly se radujeme ze skutků lidí spravedlivých. Nad skutky hříšníků se rmoutíme a v pláči prosíme Hospodina, aby se přestal hněvat a byl shovívavý k vašim hříchům.⁶³

(13) Jakmile přijde doba čtyřicetidenního půstu, všechny stromy přestanou nést ovoce a z nebe prší mana, taková, jakou Hospodin dával našim otcům.⁶⁴ Mana je sladší než med. Tak poznáváme, že se změnilo roční období. Když pak přijde čas svaté paschy, stromy zase začnou plodit příjemně voňavé ovoce. Tak poznáváme, že začíná další rok. Svátek zmrtevýchvstání Páně se slaví velkým bděním – bdíme na modlitbách tři dny a tři noci.

(14) Víme také, v jakou chvíli nás čeká konec. Naše tělo nepocituje žádnou obtíž, trápení, únavu, nepodléhá vyčerpanosti nebo nemoci. Naopak zažíváme pokoj, volnost a lásku. A ani naši duši neznepokojuje, když ji andělé vyzvou, aby se dala na cestu. Andělé se totiž vždycky radují, když mají převzít naše duše, a spolu s anděly se radují i naše duše, když je vidí. Jako nevěsta očekává ženicha, tak naše duše čeká na radostnou zprávu od svatých andělů. A oni neříkají nic, jenom ‚Hospodin tě volá‘. Tehdy duše vyjde ze svého těla a jde vstříc andělům. A andělé se radují, když vidí, že duše vychází

⁵⁸ Syr: ‚oděv slávy‘.

⁵⁹ Srv. kap. 7.

⁶⁰ Srv. kap. 7.

⁶¹ Dosl. ‚sdělují nám i počítání vašich let‘. Rkp. CD zde hovoří o ‚počítání dnů‘.

⁶² K příměluve spravedlivých srv. 1Hen 39.

⁶³ Syr přidává: ‚Svatí Boží andělé nám přinášejí zvěst o vtělení Slova Božího, jež pochází ze svaté Panny, matky Boží, a o všem, co činí pro spásu smrtelných lidí. ... A my vás prosíme: čtete-li tuto zprávu ... napodobujte náš způsob života ... a získáte království Boží.‘

⁶⁴ Srv. 1Hen 29,8 (nebeská mana pro ty, kdo se dožijí dokonání času).

z těla neposkvrněná. Prostírají před ní své pláště a berou ji k sobě. Pak jí andělé blahorečí těmito slovy: „Jsi blažená,⁶⁵ duše, protože se na tobě vyplnila vůle Boží.“⁶⁶

(15) S délkou našeho života je to takhle: Pokud má někdo opustit své tělo už v mládí, dnů jeho zdejšího života je tři sta šedesát let. A když má někdo své tělo opustit až ve stáří, dnů jeho zdejšího života je na sedm set osmdesát osm let. Den završení našeho života známe od andělů.

Když pak Boží andělé přijdou, aby si nás odvedli, jdeme s nimi. Naši starší, jak spatří anděly, shromáždí všechny náš lid, a my od nich odcházíme s anděly a zpíváme, až andělé dojdou k tomu místu, kde se máme uložit.⁶⁷ Protože my nemáme žádné náradí, Boží andělé sami připraví hrob⁶⁸ pro naše tělo. Ten, koho volá Bůh, pak sestupuje do hrobu. My všichni ho pozdravujeme,⁶⁹ malí i velcí, vyprovázíme ho a loučíme se s ním. Potom duše odchází z těla a andělé ji vítají.⁷⁰ A my vidíme, jak vypadá duše: je jako světelná postava, tvarem úplně odpovídá svému tělu, jenom bez znaků mužství a ženství.⁷¹

(16) Andělé, když duši odvádějí, zpívají písně a hymny, prozpěvují chvalozpěvy Bohu. A zase další skupiny andělů jim spěchají vstříc a vítají duši, která přichází a vstupuje na nebesa. Když dojde na místo, kde se má klanět Bohu, sám syn Boží spolu s anděly se ujme duše toho Blaženého a odvede ji k neposkvrněnému Otcí věků.

Když andělé nahoře zpívají, my dole je posloucháme, pak zase zpíváme my a oni nás nahoře v nebi poslouchají. A tak, jak se my a andělé střídáme, stoupají vzhůru oslavné písně a hymny. A když duše Blaženého padne na tvář a klaní se Hospodinu, také my padneme na tvář a ve stejnou chvíli se klaníme Hospodinu. Když ji Hospodin pozdvihne, také my vstaneme. Když pak duše odchází na místo, které je jí určené, také my odcházíme do kostela a konáme díkůvzdání Hospodinu.⁷²

Tohle jsme napsali, všechno o tom, jak žijí Blažení,⁷³ a předali bratru Zósimovi a vyprovodili jsme ho k Místu stromů poblíž⁷⁴ řeky Libohlasné.⁷⁵

⁶⁵ Řec. μακάριος, v tomto překladu „blažený“; o příslušníkovi kmene Blažených užito jen zde, jinak (dvakrát v kap. 18, jednou v kap. 23) pouze o Zósimovi. Všude jinde je řec. μακάρ, v tomto překladu „Blažený“; o Zósimovi užito jen jednou v kap. 19, jinak pouze o příslušnících kmene Blažených.

⁶⁶ Zde končí dochovaný text rkp. F.

⁶⁷ Dosl. „k místu našeho příbytku“.

⁶⁸ Nebo: „pohřební schránku“.

⁶⁹ Nebo: „líbáme“; možná reminiscence na obřadné poslední políbení mrtvého před pohřbem.

⁷⁰ Nebo: „líbají“, tj. na uvítanou.

⁷¹ Srv. Homilie Jana Soluňského o zesnutí Panny Marie, kap. 12 (sumář: NZA II, str. 462).

⁷² Nebo: „slavíme eucharistii Páně“.

⁷³ Nebo: „všechno o místě, kde pobývají Blažení“ (srv. pozn. 20).

[ZÓSIMŮV NÁVRAT]

(17) Já, Zósimos, jsem zase požádal Blažené, aby za mne poprosili Hospodina, aby mne ty stromy vzaly na sebe a já se mohl dostat přes řeku. Oni všichni zvolali k Hospodinu: „Bože, ty, který jsi nám ukázal své divy a způsobil jsi, že tvůj služebník Zósimos mohl přejít k nám z pomíjivého světa, vrať ho v pokoji zpátky domů. Poruč, ať se tyto stromy nakloní, zdvihnou tvého služebníka a dostanou ho na druhou stranu.“ Když dokončili svoji modlitbu, hned se stromy před nimi sklonily a vzaly mne na sebe stejně jako předtím. Když jsem už stál na druhém břehu řeky, hlasitě jsem zavolal: „Lidé spravedliví, vy jste bratři svatých andělů, pomodlete se a vyproste mi pokoj, už od vás odcházím pryč.“ Pomodlili se a všichni za mnou volali: „Pokoj tobě, pokoj tobě, bratře!“

(18) Tehdy jsem se pomodlil k Hospodinu. Přiletěl ke mně prudký víchř, vzal mne na svá křídla,⁷⁶ donesl mne na to místo, kde mne předtím zastihl, a v pokoji se zase měl k odchodu. Ten vítr přitom pozdvihl svůj hlas a promluvil ke mně: „Jsi blažený, Zósime, protože jsi byl připočten k Blaženým.“ A z pouště přišlo to zvíře, kterému se říká velbloud, vzalo mne na hřbet a neslo mne cestu dlouhou osmdesát pět noclehů.⁷⁷ Pak mne složilo na tom místě, kde mne našlo tenkrát, když jsem se modlil.⁷⁸ Odešlo v pokoji a přitom volalo: „Jsi blažený, Zósime, protože jsi byl připočten k Blaženým.“

[ZÁPAS S ĎÁBLEM]

(19) Ale satan, když viděl, jak mne oslavují, rozhodl se mne podrobit zkoušce. Chtěl mne zasáhnout svým šípem a vyhnat z poustevny. Avšak přišel ke mně anděl Boží a řekl mi: „Zósime, chystá se na tebe satan, aby tě podrobil zkoušce. Ale na tvé straně bude bojovat Hospodin, protože tvá slavná víra má satana spoutat.“⁷⁹

⁷⁴ V rkp. D chybí úsek textu následující po slovu „poblíž“ až do slov „nebudeš přísahat“ v kap. 21, patrně v důsledku ztráty jednoho listu rkp.

⁷⁵ Syr. „vyprovodili jsme ho na pobřeží velkého Oceánu“.

⁷⁶ Srv. výše kap. 2, pozn. 24.

⁷⁷ Dosl. „neslo mne osmdesát pět zastávek“; řec. μονή zde znamená zastávku na konci denní cesty nebo vzdálenost mezi dvěma takovými zastávkami.

⁷⁸ Syr zde přidává krátkou doxologii a končí; jeden rkp. přidává: „Potom přišel anděl Páně, uchopil svatého Zósima, přenesl ho do Palestiny a postavil do neobydleného kláštera.“

⁷⁹ Text je porušen. Rkp. A, který je pro Jamesovu i pro Charlesworthovu edici výchozí, čte: ή γὰρ δόξα τῆς πίστεώς σου δεῖ σε ἔχει τὸν σατανᾶν. Překlad „spoutat“ se drží Jamesovy konjekturny (δῆσαι), kterou navíc podporují také obě církevněslovanské verze. Charlesworthovo řešení

Potom se objevil anděl Boží a volal: „Je dobře, že jsi tu, ty, Kristův Blažený! Pojď, zavedu tě do jeskyně, která bude příbytkem pro tvé tělo. Tvá jeskyně bude místem svědectví v pustině, bude místem uzdravení pro nemocné, kteří tam budou přicházet, a pro demony to bude místo plné nebezpečí a útrap.“ Vzal mne za ruku, a tím mi dodal sílu. Pak mne čtyřicet dní vedl přes poušť až k jeskyni, ve které jsem předtím bydlel. A byla tam hostina spravedlnosti a tu noc jsem strávil ve společnosti Božích andělů. Desky, které mi dali svatí Blažení, jsem postavil na stupeň oltáře ve své jeskyni.

(20) Když se potom Boží andělé vznesli vzhůru, opravdu se objevil ďábel. Vypadal divoce, lomcoval jím hněv a vztek, a řekl mi: „Já jsem to věděl, že Bůh s tebou chce naložit jako s těmi Blaženými! Mají být bez hříchu, a dokonce vznešenější než andělé. Právě kvůli tomu jsem přece kdysi pojal zlý úmysl, vstoupil jsem do těla hada a lstivému tvorů jsem přidal svoji lstivost. Tak jsem způsobil, že Adam, první člověk, zhřešil – okusil ovoce ze stromu života. Protože Bůh mu předtím zakázal z něho jíst, aby mohl zůstat slávou rovný Bohu a svatým andělům. A ty zase – šel jsi a přinesl jsi sem tohle přikázání. Ale aby nebyli bez hříchu – já ti ukážu, jak zničím tebe a všechny, kdo by se chtěli řídit tímhle přikázáním, takže bez hříchu nebudou! A zničím i tu knihu, kterou jsi sem přinesl!“

(21) Ďábel domluvil a odešel pryč. A po osmi dnech s sebou přivedl třináct set šedesát demonů a odvedl mne z jeskyně, právě když jsem se modlil. Čtyřicet dnů mne mlátili a pohazovali si se mnou jako s míčem. A po těch čtyřiceti dnech se ďábel před mýma očima rozplakal a řekl: „Já ubožák, kvůli jednomu člověku jsem ztratil svět, on mne přemohl svou modlitbou!“ Dal se na útěk, ale já jsem ho chytil, zadržel jsem ho a řekl jsem mu: „Nepustím tě, neutečeš mi, dokud mi nebudeš přísahat, že už nebudeš pokoušet žádného člověka!“ Hlasitě a pronikavě zaječel a přísahal mi při klenbě nebeské: „Dokud bude existovat ten tvůj příbytek, a to i po tvé smrti,⁸⁰ nevrátím se na to místo!“

Tehdy jsem ho pustil a poslal jsem ho do plamene věčného, jeho i ty demony, co byli s ním. Pak ke mně přišel ten anděl, který byl mým milým společníkem na hostině, a s velkou slávou mne uvedl do mé jeskyně.

(22) Potom jsem žil ještě třicet šest let a mezi otci žijícími v poušti jsem rozšiřoval, jakým způsobem žijí Blažení.⁸¹ A ďábel naříkal – kvůli těm des-

δεῖ σε ἔχειν, přičemž forma ἔχειν je přijata na základě rkp. C, který však má celé spojení ve znění *νικῆσαι ἔχειν*) a z něho vyplývající překlad (*for the glory of your faith requires you to hold Satan*) nejsou uspokojivé. V rkp. E (výchozím pro Vassilieovu edici) věta končí už slovem „Hospodin“, a sporné místo zde tedy chybí. V nekompletních rkp. BDF tento úsek textu není vůbec zachován.

⁸⁰ Dosl. „příbytek, i po tobě“. Překlad „po tvé smrti“ vychází ze souvislosti (srv. kap. 22–23).

⁸¹ Nebo: „jsem vyprávěl o místě, kde pobývají Blažení“ (srv. pozn. 20).

kám, na nichž se psalo o způsobu života Blažených:⁸² „Když se tohle dostane do světa, já jsem už jenom pro smích. Oni budou žít bez hříchu, a jenom já budu jako hlupák.“

[ZÓSIMOVA SMRT]

Když se naplnilo těch třicet šest let, přišli pro mne Boží andělé, tak jak to dělají u Blažených. Shromáždili se tam všichni mniši i každý, kdo o tom slyšel, a přede všemi se předčítal tento odkaz. A v souladu s popsáním způsobem života odevzdal svoji duši Bohu. (23) A já, Kryseós,⁸³ jeden z mužů žijících na poušti, jsem tento odkaz zveřejnil a předal všem, kdo se s ním chtějí seznámit a čerpat z něj užitek.

Andělé Boží nám tedy pomohli pochovat tělo svatého Zósima jako drahotný dar a my jsme viděli, že duše toho blaženého je plná světla, sedmkrát silnějšího než jaké vydává slunce. Na tom místě hned vyrostlo sedm palm a zastínily vchod do jeskyně. Také tam začal prýštit pramen vody, svatě vody, a ta až do dnešního dne léčí a zachraňuje všechny nemocné příchozí.

Pokoj všem, kdo poslouchají vypravování o svatém Zósimovi. Hospodin je ochránce a pomocník všech lidí, navždy, na věky věků! Amen.

⁸² Nebo: „o místě, kde pobývají Blažení“ (srv. pozn. 20).

⁸³ Text je porušen; jméno „Kryseós“ je Jamesova konjektura, kterou přijímá i Charlesworth.

PROROCTVÍ A APOKALYPSY Novozákonní apokryfy

◆ III ◆

VYCHÁZÍ S PŘÍSPĚNÍM GRANTOVÉ AGENTURY UNIVERZITY KARLOVY (GRANT Č. 333/2001 „PŘEKLAD NOVOZÁKONNÍCH APOKRYFŮ“) A MŠMT (GRANT Č. LC 4538002 „CENTRUM BIBLICKÝCH STUDIÍ“). KAPITOLA „ÉLCHASAI“ BYLA ZPRACOVÁNA V RÁMCI PROJEKTU MŠMT (GRANT Č. LN00A001 „CENTRUM PRO PRÁCI S PATRISTICKÝMI, STŘEDOVĚKÝMI A RENESANČNÍMI TEXTY“)

USPOŘÁDAL JAN A. DUS

Z ŘECKÝCH, LATINSKÝCH, KOPTSKÝCH A SYRSKÝCH ORIGINALŮ PŘELOŽILI A ÚVODY A KOMENTÁŘI OPATŘILI JOSEF BARTOŇ, RŮŽENA DOSTÁLOVÁ, JAN A. DUS, RADKA FIALOVÁ, MATYÁŠ HAVRDA, JIŘÍ HOBLÍK, SIDONIA HORŇANOVÁ, LENKA JIROUŠKOVÁ, LUCIE KOPECKÁ, JIŘÍ MRÁZEK, JIŘÍ PAVLÍK, PETR POKORNÝ, PAVEL RYNEŠ, PETR TOMÁŠEK, ZUZANA VÍTKOVÁ A DAVID ZBÍRAL

REDAKČNĚ ZPRACOVAL JAN A. DUS
TYPOGRAFIE ZBYNĚK KOČVAR

VYDALO NAKLADATELSTVÍ VYŠEHRAD, SPOL. S R. O.,
ROKU 2007 JAKO SVOU 745. PUBLIKACI
VYDÁNÍ PRVNÍ. AA 30,91. STRAN 568
ODPOVĚDNÁ REDAKTORKA RADKA FIALOVÁ
VYTISKLA TISKÁRNA EKON, JIHLAVA
DOPORUČENÁ CENA 448 Kč

NAKLADATELSTVÍ VYŠEHRAD, SPOL. S R. O.
PRAHA 3, VÍTA NEJEDLÉHO 15
E-MAIL: INFO@IVYSEHRAD.CZ
WWW.IVYSEHRAD.CZ

ISBN 978-80-7021-814-3

KNIHOVNA RANÉ KŘESŤANSKÉ LITERATURY

NEZNÁMÁ EVANGELIA Novozákonní apokryfy I

Publikace *Neznámá evangelia* s podtitulem Novozákonní apokryfy I je prvním svazkem ediční řady Knihovna rané křesťanské literatury. Obsahuje apokryfní evangelia v užším smyslu tohoto slova, tedy spisy evangelijního typu nebo spisy jiného druhu, které se šířily pod názvem „evangelium“ a vznikaly do konce 2. století po Kr. Mezi ně patří i nejstarší fragmenty Ježíšových výroků, které nepocházejí z biblických evangelií. Apokryfní texty vznikaly již v počátcích křesťanského písemnictví a nebyly z různých důvodů zařazeny do biblického kánonu: často pro svůj pozdější původ, většinou však pro odchylný výklad nejstarších křesťanských tradic. Na mnoha místech sice jen popustily uzdu obrazotvornosti tehdejšího lidového křesťanství, nicméně odrážejí i některé závažné problémy své doby (vztah k jiným náboženským a filozofickým proudům, hledání lidových forem křesťanské zbožnosti). Apokryfní texty jsou významné jako pozdější doklady starých literárních žánrů (sbírka výroků, dialogy), které hlavní proud křesťanství (církve) přestal užívat již koncem 1. století. Jádro publikace tvoří překlady literárních památek dochovaných v původních jazycích (řecky, koptsky, latinsky). Do tohoto svazku bylo zařazeno i nedávno objevené *Evangelium Spasitele*, které vychází v českém překladu poprvé. *K Tomášovu evangeliu*, které v době svého objevení vzbudilo větší zájem, je připojen nový výklad prof. Pokorného. Ten také napsal úvodní stať, v níž apokryfní evangelia charakterizuje na pozadí kanonických textů a duchovních proudů, které vedly ke vzniku dvoudílné křesťanské bible (Starého a Nového zákona). Texty jsou opatřeny úvody, kritickými poznámkami a rejstříky.

KNIHOVNA RANÉ KŘESŤANSKÉ LITERATURY

VYDÁVÁ CENTRUM BIBLICKÝCH STUDIÍ
AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY
A UNIVERZITY KARLOVY V PRAZE

EDIČNÍ RADA:

JAROSLAV BROŽ, Th.D., S.S.L.

Prof. PhDr. RŮŽENA DOSTÁLOVÁ, CSc.

Mgr. JAN A. DUS

Prof. ThDr. PETR POKORNÝ, DrSc.

Prof. PhDr. PAVEL SPUNAR, CSc.

SWAZEK 3

PROROCTVÍ A APOKALYPSY
(NOVOZÁKONNÍ APOKRYFY III)

VYŠEHRAD PRAHA 2007

PROROCTVÍ A APOKALYPSY Novozákonní apokryfy

◆ III ◆

USPOŘÁDAL
JAN A. DUS

VYŠEHRAD